

Globalizacija, mediji, cenzura

MARTIN PREMK

Oražnova 1, SI-1000 Ljubljana

IZVLEČEK

Članek govori o naraščajoči globalizaciji medijev in o cenzuri, ki vpliva na glavne svetovne medije. V medijih, ki so kontrolirani neposredno s strani države, je cenzura jasno določljiva. Kjer pa ni formalne cenzure, deluje cenzura skozi vzvode kapitala, lastništva medijev, plačanih reklam, neverodostojnih informacij in "antikomunizma" kot nekake religije. Skupaj z globalizacijo medijev se širi tudi neformalna cenzura, ki jo lahko opazujemo tudi v slovenskih medijih.

Ključne besede: globalizacija medijev, cenzura, svetovni mediji, formalna cenzura, neformalna cenzura

ABSTRACT

GLOBALISATION, MEDIA, CENSORSHIP

The author points out to the globalizing of media and the new world information order. Where the mass media are controlled by the state, it's easy to define the censorship. But where is no formal censorship, mass media are censored through the system of media ownership, connection between the capital and the advertisers, doubtful information and "anticommunism" as a religion. So, the new world information order means also the new global censorship order, dominated by the informal system of censorship. This we can also observe in the Slovenia's mass media.

Key words: globalisation of media, censorship, world media, formal censorship, informal censorship

Mediji imajo v sodobnem svetu in rastoči globalizaciji pomembno vlogo. Ljudem posredujejo sporočila, informirajo, zabavajo, vcepljajo vrednote, prepričanja in načine vedenja. Tesno so povezani z vplivom ideologije na družbo. Pri tem imamo v mislih ideologijo kot vpliv idej na prepričanja in delovanje ljudi. Časopisi, kino, glasba, posebno elektronski mediji nam pravzaprav dajejo zavest, da živimo v enem svetu. V tako imenovani "globalni vasi", kjer lahko ljudje na različnih koncih sveta spremljajo iste televizijske novice, poslušajo isto glasbo in gledajo iste filme. Večina glasbe in filmov prihaja z zahoda. Poleg popularnoglasbenega in filmskega "medijskega in kulturnega imperializma" se je začel razvijati še en svetovni sistem. Sistem proizvodnje, posredovanja in uporabe informacij. Vodilne in nadzorne družbe tega sistema so doma v razvitih državah zahodne Evrope in Amerike. Večino informacij, ki danes potujejo preko sveta, posredujejo zahodne zasebne medijske družbe, v televiziji vodilna CNN, mednacionalne združbe kot Time-Warner, imperij Ruperta Murdocha, tiskovne agencije kot Reuters

(britanska), France-press, Associated press in United press international (USA). V večini sveta, tudi v Sloveniji, lokalni mediji povzemajo njihove informacije.¹ Potrebno se je vprašati, koliko so te informacije resnične, objektivne in ali so cenzurirane v korist raznih interesov. Kajti kjer so mediji v zasebni lasti, je težje videti cenzuro kot tam, kjer je cenzura uradna in formalna s strani države. Vendar tudi denar in moč lahko izbirata novice za objavo in cenzurirata drugačna mnenja. V zasebnih medijih grede novice skozi nekaj "filtrov", ki drug na drugega vplivajo in se medsebojno podpirajo:

1. Velikost in koncentrirano lastništvo medijev, bogastvo lastnikov, usmerjenost k dobičku. Vodilne medijske firme so velika poslovna podjetja, nadzorujejo jih bogati ljudje in managerji, usmerjeni k tržnemu dobičku, te firme so tesno povezane in imajo skupne interese z vladami, velikimi bankami in korporacijami.

2. Reklame kot osnovni vir dohodka množičnih medijev. Mediji, ki so odvisni od oglaševanja, se morajo podrediti zahtevam tržno usmerjenih naročnikov, da si zagotovijo obstoj. Objavljajo tiste zgodbe, ki so v interesu naročnikov reklam.

3. Opiranje medijev na informacije, ki jih dajejo vlade, poslovni krogi in razni strokovnjaki. Vladni in korporacijski viri se samoumevno smatrajo za zanesljive in kredibilne zaradi svojega prestiža in statusa. Mediji lahko sami podeljujejo status "prijznanega in uglednega stokovnjaka", ki potem zastopa ustrezna stališča. Znani so celo primeri, ko so nastopale "priče dogodkov", za katere se je izkazalo, da so najeti igralci za "pripovedovanje pravljic".

4. Kritiziranje kot sredstvo discipliniranja medijev: to je lahko neposredno kot pisma vlad in korporacij, grožnje s tožbami ali odškodninami, ali pa posredno s pri-tožbami delaničarjev do medijev, ki jim tako lahko odtegnejo dohodke.

5. Antikomunizem kot nacionalna religija: nasprotovanje komunizmu je bilo prvo načelo zahodne ideologije in politike. V kategorijo komunizem se lahko stlači vse, kar je drugače mislečega ter ogroža interese trga in zaslužka.

Povedano na kratko, zgodbe, ki škodijo velikim interesom trga, se sploh ne pojavijo v medijih, če pa se, lahko hitro utonejo v pozabo. Tu se pojavi poseben problem "pozabljivosti" ljudi, kajti pri ljudeh razne zgodbe hitro utonejo v pozabo tudi brez kake pomoči. V medijih se pojavljajo le zgodbe, ki služijo tržnemu dobičku in interesu velikih korporacij in vlad določenih držav.²

Vodilna vloga zahodnih zasebnih družb v medijski globalizaciji tako pomeni tudi globalno cenzuro. Ta je v službi globalnega tržnega gospodarstva, ki bi ga hotele zahodne države. Deluje lahko neposredno s spremljanjem elektronskih programov zahodnih medijskih družb. Tu na gledalca direktno vplivajo take ali drugačne informacije, ki so mu posredovane. Posreden pa je vpliv te cenzure, ko domači mediji povzemajo informacije in komentarje globalnih medijskih družb in jih nekritično posredujejo gledalcem.

Za konec še dva primera take cenzure: v zahodnih (tudi v slovenskih) medijih vedno poročajo o "nasilnih protiglobalizacijskih demonstrantih in množičnih neredih", ki jih ti povzročajo. Ko policaji udrihajo po njih, so vedno krivi sami, saj so sami po sebi nasilni. Pri enakih prizorih, ko kitajska policija nasilno postopa z demonstranti kake verske sekte, je to vedno "kršenje človekovih pravic in policijsko nasilje". Kot da na Kitajskem ne premorejo demonstrantov, ki bi bili kdaj nasilni. In kot da protiglobalizacijski protestniki ne znajo nikoli mirno demonstrirati.

¹ Anthony Giddens: *Sociology*, Polity press, Cambridge, 1997, str. 377-390.

² Noam Chomsky: *Kako deluje propaganda – Somrak demokracije*, Studia humanitatis, Ljubljana, 1997, str. 70-126.

Drugi primer: libijski voditelj Gadafi je vedno označen kot libijski diktator, njegov že pokojni sirski kolega Hafez el Asad pa je bil vedno imenovan sirski predsednik.³ Oba sta prišla na oblast z državnim udarom, v obeh državah je oblast nedemokratična. Namesto Hafeza el Asada sedaj vlada njegov sin. Zanimivo bo poslušati medije, če bo na oblast hotel Gadafijev sin. Glavni vzrok za "diktatorstvo" Gadafija je v libijskem socializmu, ki se je začel z nacionalizacijo naftnih vrtin in ukinitvijo ameriških in angleških vojaških oporišč.

Literatura:

A. Giddens: *Sociology*, Polity Press, Cambridge, 1997.

N. Chomsky: *Somrak demokracije*, Studia Humanitatis, Ljubljana, 1997.

³ Take ali podobne oznake lahko spremljamo v vseh glavnih slovenskih medijih kot so časopis *Delo*, *Dnevnik*, ali pa *Dnevnik TVS in Pop TV*.